

О. Я. Романів

канд. геогр. наук, доцент кафедри екології, географії та туризму
Рівненського державного гуманітарного університету

Т. С. Трусова

канд. екон. наук, старший викладач кафедри географії і туризму
Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'ячука

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ

Розглядається проблема негативного впливу туристичного бізнесу на довкілля регіону. Враховуючи умови, що склалися в Україні, пропонується використовувати програмно-цільовий підхід для розвитку туристичного бізнесу. Акцентовано увагу на екологічних цілях розвитку туризму з врахуванням рекомендацій, сформульованих фахівцями міжнародних організацій, діяльність яких спрямована на сталий розвиток.

Ключові слова: туризм, екологія, програмно-цільовий підхід, сталий розвиток.

Romaniv O. Y., Trusova T. S. The objectives of tourism development policy taking into account environmental aspects

The problem of the negative impact of tourism on the environment of the region is considered. Given the current conditions in Ukraine, we propose to use target-oriented approach to the development of tourism. Attention is accented to environmental development of tourism, taking into account the recommendations of experts of international organizations which are aimed at sustainable development.

Key words: tourism, ecology, target-oriented approach, sustainable development.

Сьогодні у багатьох країнах туристичний бізнес підтримується на рівні держави, головним чином через позитивний вплив розвитку означеної галузі на надходження до бюджетів, що неодноразово підтверджувалося чисельними дослідженнями та практикою. Проте, вплив туристичного бізнесу на екологічні аспекти довкілля є неоднозначним.

На початку підйому туризму в 50-ті і 60-іт роки ХХ ст. не спостерігалось негативного впливу від розвитку туризму на довкілля, людей і біологічне різноманіття. Проте значні зміни по відношенню до впливу туризму на середовище почали відбуватися у 80-ті роки ХХ ст.: Міжнародні організації (серед яких Міжнародна Організація Екотуризму, США) запропонували концепцію «етичного» туризму з метою зменшення впливу туризму на природу і корінне населення [1].

Сьогодні негативний вплив розвитку туристичного бізнесу проявляється у наступному:

- спотворення вигляду і природно-естетичних характеристик туристичних зон;
- руйнування природних екосистем в процесі будівництва туристичних готелів, курортів та іншої інфраструктури;

- руйнування гірських екосистем: обвали, зсуви, лавини;
- вплив надмірної активності туристів і автомобільного трафіку на екосистеми дикої природи національних парків;
- проблема неправильного розташування курортних установ;
- надмірне використання природних ресурсів місцевості;
- втрата первинних сільськогосподарських угідь;
- вимушена міграція корінного населення і розпад громад;
- забруднення довкілля.

Означені проблеми повинні сьогодні враховуватися при розробці загальнодержавної та регіональної туристичної політики, а також системи підтримки розвитку туристичного бізнесу.

Важливим постулатом в цьому питанні повинна стати розроблена Всесвітнім союзом охорони природи концепція сталого розвитку, що отримала подальшу підтримку в сфері туризму Всесвітньою туристичною організацією. В зв'язку з цим відомі три основні принципи сталого розвитку [2]:

- екологічна стійкість (сумісність розвитку туризму з підтриманням базових екологічних процесів, біологічного різноманіття і біологічних ресурсів);
- соціально-культурна стійкість (розвиток туризму сумісний з культурною самобутністю і життєвими цінностями місцевого населення);
- економічна стійкість (економічна ефективність розвитку туризму, при якому вибраний метод управління ресурсами дає можливість їх використання майбутніми поколіннями).

Таким чином, для отримання реальних вигод від сталого розвитку туризму необхідне урахування потреб туристів та індустрії туризму, збереження та захист навколишнього середовища, як природного, так і культурного, а також забезпечення потреб місцевого населення.

Сьогодні в Україні вимога трансформації концепції управління туристичним підприємництвом детермінована перетвореннями, що відбуваються в економіці, екології та суспільстві. За умов складної соціально-економічної та екологічної ситуації, змін в органах державного управління туристичною галуззю, а також припинення фінансування державної програми розвитку туризму виникає необхідність пошуку нових підходів до ролі держави в управлінні туризмом.

На нашу думку, процес регулювання впливу туристичного підприємництва на соціально-економічні та екологічні процеси полягає у чіткому виборі пріоритетів (цілей) із подальшим розробленням механізмів. Ми пропонуємо як засіб розвитку туристичного підприємництва обрати програмно-цільовий підхід, який уможливорює оцінювання рівня досягнення поставлених на етапі планування цілей і виконання обраних завдань (рис. 1).

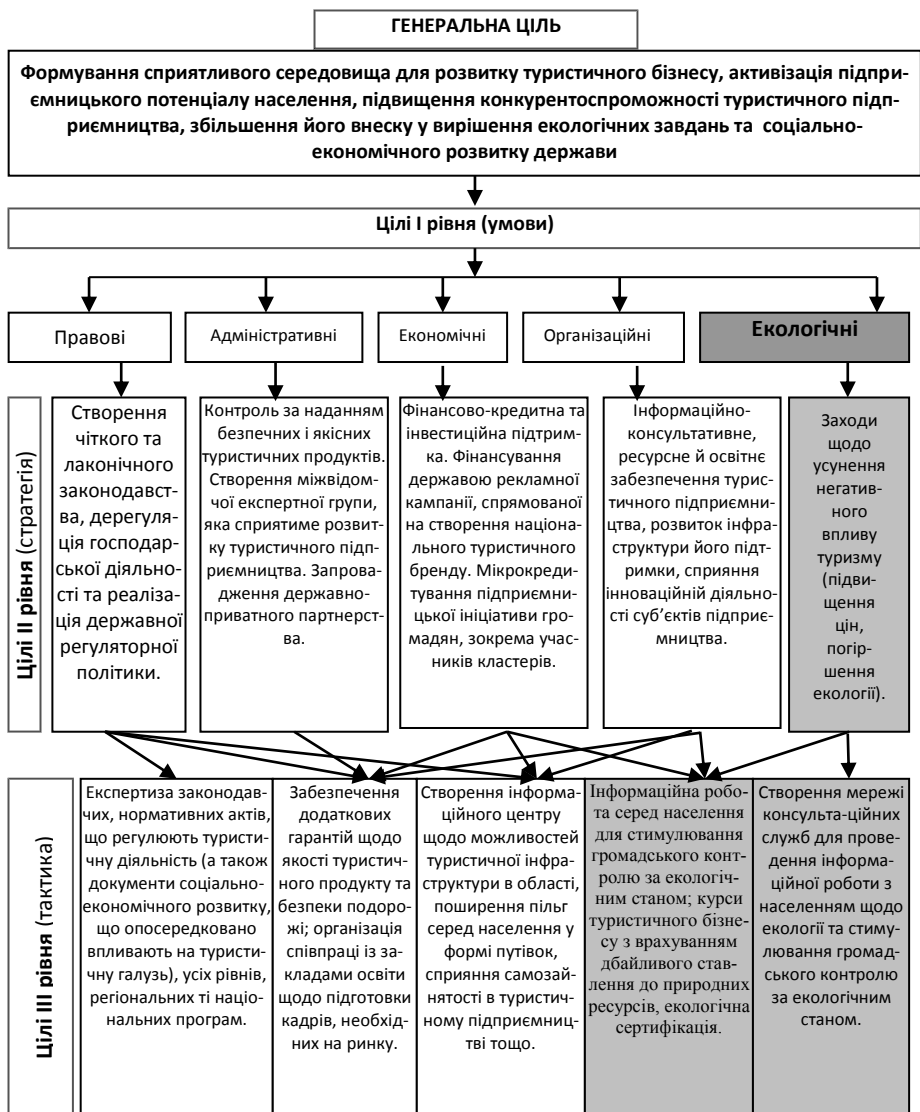

Рис 1. «Дерево цілей» політики розвитку туристичного бізнесу

Комплексний підхід до застосування програмно-цільового методу забезпечить використання структурно-функціональної схеми системи регулювання, яка постає сукупністю нижче перерахованих взаємодіючих підсистем: законодавчо-нормативна база; економічне діагностування, аналіз, прогнозування інформаційне забезпечення; оперативне державне управління туризмом на різних рівнях; соціальний захист та соціальне забезпечення; освіта та просвітницька діяльність; фінансово-економічна підтримка.

Основою програмно-цільового підходу виступають заходи регулювання туристичного бізнесу відповідно до «дерева цілей», що відображає розподіл генеральної мети на цілі різних рівнів (рис. 1).

Детальніше розглянемо саме екологічні аспекти дерева цілей.

Для стимулювання розвитку туристичного бізнесу місцевій владі потрібно сприяти самозайнятості безробітних на основі надання їм одноразової грошової допомоги на започаткування власної підприємницької діяльності у сфері туризму; під час перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних пріоритетними вважати види туризму, на послуги яких є попит на ринку, з врахуванням природоохоронних вимог до туристичних об'єктів; проводити семінари та курси підвищення кваліфікації для всіх бажаючих розпочати підприємницьку діяльність у туризмі.

Нагальною видається потреба у екологічній сертифікації туристичних підприємств, яку можуть запровадити місцеві органи самоврядування. Відповідно до вимог отримання сертифікату туристичне підприємство повинно мати написану програму екологічної політики, мати та регулярно поновлювати спеціальну теку, яка містить всю документацію щодо участі в програмі сертифікації. Підприємство має виконувати вимоги національного та міжнародного екологічного законодавства та брати активну участь у підвищенні рівня екологічної обізнаності та пропаганді екологічно дружніх технологій [4].

Зокрема, застосування заходів екологічного блоку передбачає зобов'язати туристичні підприємства популяризувати серед туристів наступні рекомендації, сформульовані фахівцями Міжнародної Організації Екотуризму (TIES):

- 1) пам'ятати про уразливість Землі;
- 2) залишати тільки сліди, забирати тільки фотографії, вбивати тільки час;
- 3) пізнавати світ, у який потрапив: культуру народів, географію;
- 4) поважати місцевих жителів;
- 5) не купувати вироби виробників, що піддають небезпеці навколишнє середовище;
- 6) завжди рухатися тільки прокладеними стежками;
- 7) підтримувати програми з захисту навколишнього середовища;
- 8) де можливо, використовувати методи збереження навколишнього середовища;
- 9) підтримувати (патрунувати) організації, що сприяють захисту природи;
- 10) подорожувати з фірмами, що підтримують принципи екотуризму [3].

Слід ужити заходів із розвитку туристичного бізнесу у сільській місцевості (розробити механізми надання матеріальної допомоги власникам агроосель; сприяти переорієнтації вивільненої робочої сили у сфері розвитку «сільського зеленого туризму»; підвищувати екологічну обізнаність».

Доцільно запровадити механізми державно-приватного партнерства у сфері підтримки туристичного підприємництва на місцевому рівні (для залучення суб'єктів туристичного підприємництва до участі у побудові регіональної екологічної політики, сформувавши при управліннях туризму облдержадміністрацій регіональні ради підприємців; лобювати впровадження у регіонах інноваційних технологій у готельно-туристичну сферу шляхом спільного фінансування проектів із врахуванням екологічних проблем).

Діяльність із досягнення цілей розвитку туристичного бізнесу повинна бути координованою місцевими органами влади та базуватися на екологічних особливостях кожного регіону. Задля життєздатності ініціатив із розвитку туристичного підприємництва низка екологічних заходів мусить бути активно підтримуваною на локальному та регіональному рівнях.

Загалом співпраця й урахування специфічних особливостей кожного регіону у формуванні засобів розвитку туристичного бізнесу забезпечить ефективність механізму туристичної політики та стимулюватиме соціально-економічний розвиток території, зберігаючи її екологічну чистоту і природну цінність.

1. Бэссей И. Э. Обзор экологических проблем, связанных с развитием туризма и курортов / И. Э. Бэссей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jurnal.org/articles/2009/ekol6.html>
2. Устойчивое планирование туризма: Пособие для специалистов по местному планированию. [Электронный ресурс]. – Мадрид: ВТО, 1993. – Режим доступа: <http://www.iucn.org/>
3. Пендерецький О. В. Екологічні аспекти розвитку промислового туризму в нафтогазовидобувних регіонах України. / О. В. Пендерецький // Науковий вісник ІФНТУНГ. – Вип. 4(22). – Івано-Франківськ: 2009. – С. 148-152.
4. Рекомендації щодо впровадження екологічного менеджменту. Керівництво з виконання критеріїв сертифікації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ecolabeling.wordpress.com/certification_how_to/recomendations/